

11. Mint reflexvizsgálatnál a térdkalapács Vizsgálójel forrás, hullámforma szintézis

A jelforrások új hulláma: DDS.¹

1. A közvetlen numerikus² szintézisre épülő jelgenerátor diszkrét adatokból: időrekord-ból állítja elő (**rekonstruálja!**) az analóg jelet. A numerikus minták az amplitúdó értékeket rögzítik, a minták kiolvasásának módja (az időzítés) határozza meg a jelforma-szegmens ismétlődési gyakoriságát.

Numerikus formában a jel könnyen szerkeszthető/módosítható, és szabályozható módon szimulálhatók még a „szabálytalanságok” is, mint tranziens, túske (glitch), zaj... A jelalak „könyvtár” pedig igen megkönnyíti a felhasználó dolgát.

Ez a technika azonban csak korlátozott dinamikájú és spektrumú jeleket³ generálhat: a mintavétel, kvantálás és rekonstrukció szab határokat!

2. Generátornál alapkövetelmény a **frekvencia** paraméter széles tartományban történő, jó felbontású és dinamikus változtatása. Rögzített mintaszámnál a memória-címzés manipulálásával módosítható egyszerűen a frekvencia:

(a) minden minta felhasználásával változtatható frekvenciájú kiolvasás (true_arb)

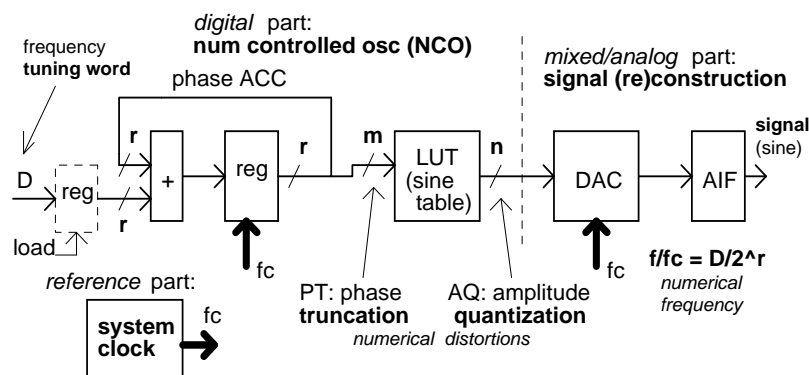
A memória cím-pointer egy számláló,⁴ amelynek órajel-ütemét egy változtatható frekvenciájú generátor szolgáltatja.

Probléma: kell egy változtatható frekvenciájú generátor. („Róka fogta csuka”: olyan valami kell a működtetéshez, mint ami éppen a cél.)⁵

Megoldás: pl. a másik (DDS) módszerrel realizált órajel-generátort használunk.

(b) konstans frekvenciájú kiolvasás mintapontok kihagyásával (DDS_arb)

A memória (LUT: look up table) cím-pointere akkumulátor (ACC): az állapotváltás konstans ütemű, de a lépésköz nem 1, mint a számlálónál, hanem változtatható ($D \geq 1$ egész értékű; ha $D = 1$, akkor számláló).

Első hallásra elképesztő, de működik! A minta-kihagyás felgyorsítja a „körbefordulást” (rövidíti a periódusidőt), és ezt addig tehetjük a mintavételi törvény alapján, amíg a jel

¹ DDS: direct digital synthesis.

² Lélektani (és így piaci) ok indokolja a „digitális” helyett a numerikus jelző használatát, mert ehhez nem rögzült az analóg technikát művelők körében a „zajos” minősítés.

³ A jel nem lehet teljesen tetszőleges (arbitrary), bár a megnevezés: AWG (arbitrary waveform generator).

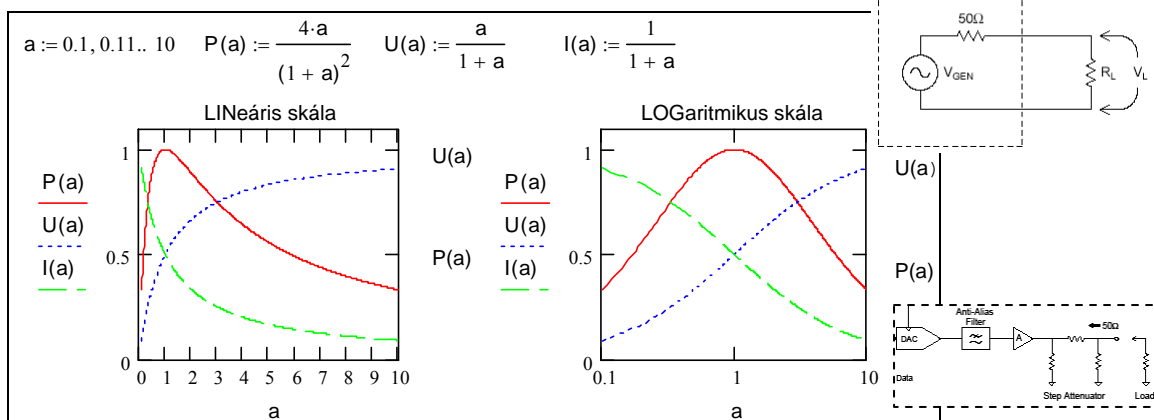
⁴ Ahogyan pl. a CD-lejátszó esetén is (de ott konstans ütemű a kiolvasás!).

⁵ Ilyen (“lehetetlen megoldani”) esetben kiáltunk mérnökért.

max. frekvencia komponensének periódusában legalább két minta⁶ marad.

A "hangolás" (ami lehet moduláció is) numerikus: a lépésköz (D, tuning word) módosítása után a frekvenciaváltás egy órajel-ütem alatt létrejön, tehát igen gyors. Ráadásul igen finom frekvenciaérték-beállítás⁷ lehetséges, nagy frekvencia átfogás mellett.

3. Nagyfrekvenciás generátornál a forrásellenállás fix értékű ($R_s = 50 \Omega$). Maximális teljesítmény leadás és reflexió(zavar)-mentes kimenet eléréséhez ugyanilyen R_L terhelés (jeltovábbító kábel) szükséges.

Max. értékre normált kimenő teljesítmény: **P** (ill. feszültség: **U** és áram: **I**) terhelés függése
 R_L a terhelő ellenállás, R_s a generátor forrásellenállása és $a = R_L/R_s$

4. A készülék képességei igazán hatékonyan számítógéphez csatolva és hullámforma-szerkesztő szoftvert alkalmazva használhatók ki („letöltés” a készülék memóriába /LUT/, bár igen sok jelforma eleve beépített). A jel szerkesztése, dokumentálása összetett feladat, pontos és kényelmes megoldáshoz grafikus felhasználói környezet (GUI: graphical user interface) nyújt igen változatos eszközöket, mint pl. matematikai egyenletből vagy inverz FFT segítségével spektrális komponensekből villamos jel előállítása, DSO-val felvett jel módosítása és visszajátszása...

⁶ A simító szűrő (AIF) realizálása miatt a gyakorlatban $f_c/2$ -nél kisebb lehet a max. frekvencia komponens, ezt az eszköz specifikációs adatlapja rögzíti.

Jelalak-függő a frekvencia tartomány. Pl. standard formáknál: szinusz [és négyszög!] közel $f_c/2$ értékig, míg háromszög és fűrész hullámforma ennél jóval kisebb frekvenciáig. [A négyszög jel trükkje: analóg komparátorral „négyzetesítjük” szinusz formából.]

⁷ A frekvencia hangolási egyenlet könnyen megadható. Az akkumulátor (ACC) állapot száma 2^r , ehhez egy teljes körfordulás tartozik, ami megfelel egy szinuszos jel 2π fázis-változásának. Egy lépés [$\Delta t (= 1/f_c)$ idő] alatt D értékkel növekszik az ACC tartalma, miközben a jel fázis-változása $\Delta\varphi$. Ebből

$$\frac{D}{2^r} = \frac{\Delta\varphi}{2\pi} \longrightarrow f = \frac{1}{2\pi} \frac{\Delta\varphi}{\Delta t} = \left(\frac{f_c}{2^r}\right) \cdot D$$

tehát az f frekvencia felbontása ($= f_c/2^r$) a regiszter r bitszámától függ, ezért r igen nagy (pl. $r = 48$ bit!).

Probléma: így igen nagy a memória mérete.

Megoldás (avagy a mérnöki trükk): csak a regiszter legmagasabb helyértékű bitjeivel címezzük a memóriát, vagyis $m \ll r$! Ez a fázis-csonkítás (phase truncation) elviselhető, mert a generált jel mindenképpen zajjal terhelt az n bites amplitúdó kvantálás (amplitude quantization) miatt, és ezt a zajt csak kevéssé növeli az igen nagy mértékű fázis-csonkítás, ha $m \geq n+2$ a választás.

Megjegyzés: n értékét alapvetően a rekonstruáló D/A konverter korlátozza, különösen nagy f_c adatfrissítési gyakoriság esetén ($n = 8 \dots 14$).